

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора медичних наук, доцента Кошарного Володимира Віталійовича, професора кафедри клінічної анатомії, анатомії та оперативної хірургії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» на дисертацію **Редякіної Ольги Володимирівни** за темою: **«Індивідуальна анатомічна мінливість взаємовідношень стовбура мозку з внутрішньочерепними утвореннями у людей зрілого віку»**, виконану у ДЗ «Луганський державний медичний університет» МОЗ України, м. Рубіжне, і подану до офіційного захисту у спеціалізованій вченій раді Д 64.600.03 Харківського національного медичного університету на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. Актуальність теми дисертації.

Найважливішим напрямком медичної краніології залишається комплексне вивчення типової мінливості глибинних структур черепа та закономірності їх взаємозв'язків у системі черепа в цілому, що забезпечує необхідну теоретичну базу для розробки та оптимізації стереотаксичних втручань при внутрішньочерепних патологічних процесах. Форма і конструкція черепа людини залежать від впливу як загальних, так і локальних факторів, що впливають на його розвиток в філо- і онтогенезі.

З появою нових методів візуалізації – КТ і МРТ, діагностика ушкоджень задньої черепної ямки значно покращилася, з'явилася можливість визначати кількісні характеристики пошкодження, стану оточуючих структур головного мозку, проводити динамічне спостереження за патологічним процесом.

Відповідно до цього, дуже важлива уточнена краніоцеребральна топографія стовбура мозку, враховуючи складне положення, внутрішню структуру і життєво важливі центри, закладені в ньому. Протягом багатьох років макро- і мікроструктурні особливості стовбура мозку і його частин

вивчаються нейроанатомами, морфологами, гістологами, неврологами та іншими фахівцями

Дисертант шляхом критичного аналізу наукової літератури обґрунтовує доцільність вивчення будови морфологічних особливостей положення, форми, розмірів і індивідуальних відмінностей стовбурового відділу головного мозку і оточуючих утворень, розкриваючи цим стан наукової проблеми, тобто актуальність обраної теми дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є фрагментом планової науково-дослідної роботи кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії Державного закладу «Луганський державний медичний університет» МОЗ України, м. Рубіжне, «Мінливість, морфологічні особливості, взаємовідносини утворень голови, черепа, головного мозку та їх практичне значення» (№ держреєстрації – 0109U002006). Автор є співвиконавцем даної теми.

3. Наукова новизна дослідження та одержаних результатів.

У роботі **Редякіної О.В.** отримані нові дані про діапазон індивідуальної анатомічної мінливості форми, розмірів та положення стовбура мозку та його відділів у людей зрілого віку чоловічої і жіночої статі. Враховуючи складне анатомічне положення стовбура мозку, встановлений існуючий діапазон мінливості його лінійних розмірів починаючи від тенторіального і до великого отвору. У роботі містяться нові результати комплексного дослідження індивідуальної анатомічної мінливості тенторіального отвору у людей зрілого віку. Встановлений діапазон відмінностей тенторіального отвору а саме: довжини, ширини та площі, є необхідним для анатомічного обґрунтування взаємовідношень із верхніми частинами стовбура мозку. Розширені дані по краніотопографії і морфометрії між великим отвором та стовбуром мозку, а також описані особливості індивідуальної анатомічної мінливості їх взаємовідношень, що має велике значення, для нейрохірургії. Встановлені розміри природного кісткового поглиблення навколо великого

отвору, і описані його крайні форми.

У залежності від крайніх типів будови голови були надані краніометричні особливості взаємовідношень між довгастим мозком, кінцевим відділом стовбура мозку, і формою й розмірами великого отвору, які підтверджені статистичними даними. Встановлені і описані природні проміжки між стовбуром мозку і великим отвором.

4. Практичне та теоретичне значення результатів дослідження.

У результаті проведеного дослідження **Редякіної О.В.** отримані дані про індивідуальні відмінності будови та морфометричних даних СМ і його відділів на верхньому, середньому і нижньому рівнях дозволяють фахівцям правильно й раціонально маніпулювати у цій складній ділянці головного мозку. Велике значення для нейрохірургії має встановлені межі індивідуальної мінливості взаємовідношень стовбуру мозку з тенторіальним і великим отворами на початковому і кінцевому відділах з урахуванням форми голови у людей зрілого віку. Також індивідуальні особливості формування природних проміжків між стовбуром мозку та тенторіальним і великим отворами з визначенням їх розмірів, площі та форми, мають велике практичне значення при прогнозуванні наслідків різних патологічних станів, що виникають в межах не тільки задньої черепної ямки, але і усєї порожнини черепа та відділів головного мозку.

За результатами дослідження розроблено і запропоновано новий пристрій для вимірювання порожнини черепа (патент України на корисну модель № 75992 від 25.12.12 р.) який дозволяє значно спростити проведення багатьох вимірювань, та запропоновано новий інструмент – піднімач для мозкових судин (патент України на корисну модель № 71381 від 10.07.12 р.)

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні положення дисертаційної роботи, висновки і рекомендації

базуються на дослідженні достатнього об'єму матеріалу, на адекватно проведеному дослідженні, використанні сучасних методик краніометричних досліджень, що дозволило встановити індивідуальну анатомічну мінливість взаємовідношень стовбура мозку з тенторіальним і великим отворами в залежності від типу будови голови у людей зрілого віку з позиції тотального краніометричного, остеометричного, стереотопометричного аналізу, статистичні методи дослідження. Викладення матеріалів супроводжується ілюстраціями та таблицями, що об'єктивно відображають всі основні виявлені зміни. Використані методики є адекватними щодо поставлених задач, відображають сучасний методичний рівень в морфології. Вірогідність основних положень та висновків дисертації підтверджується результатами якісної статистичної обробки одержаних даних, які наведені в 34 таблицях. Для аналізу і узагальнення результатів дослідження автором залучено достатня кількість наукових джерел – 203 посилання.

Обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій базується на грамотному використанні результатів дослідження, самі висновки свідчать про завершеність наукової роботи, висвітлюють її теоретичну та практичну важливість, відповідають поставленим завданням та підтверджують досягнення мети дисертаційної роботи.

6. Структура роботи.

Дисертаційна робота викладена українською мовою на 153 сторінках комп'ютерного набору і складається із вступу, огляду літератури, розділу з матеріалу та методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу і обговоренню результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел. Дисертація оформлена у повній відповідності до вимог ДАК МОН України. Робота ілюстрована 34 таблицями, 38 малюнками, які займають 18 повних сторінок.

Вступ. Викладений на 6 сторінках, містить повну характеристику стану досліджуваної проблеми на сьогоднішній день, актуальність теми дисертаційної

роботи, визначення мети роботи, завдання дослідження, наукову новизну і практичну значимість.

Огляд літератури. Розділ містить детальний аналіз літератури з проблеми проведений автором дозволив чітко сформулювати шляхи досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні. Слід відмітити стиль викладення матеріалу та його візуальну наочність, що полегшує сприйняття змісту роботи. Даний розділ викладений на 17 сторінках. У цілому розділ написаний грамотно, містить достатню кількість цитованих першоджерел.

Матеріали та методи дослідження. Методи дослідження класичні, теоретично адекватні поставленим задачам. Проведений детальний опис цих методів. Дослідження виконані на 100 трупах людей різного віку і статі з виготовленням препаратів головного мозку з оболонками його стовбурової частини та оточуючими утвореннями під час патологоанатомічних розтинів. Автор в своїй роботі посилається на питання біоетики, що відповідає вимогам ДАК МОН України.

Результати власних досліджень приведені в третьому, четвертому, та п'ятому розділах а саме:

3 Індивідуальна анатомічна мінливість стовбура мозку у людей зрілого віку.

4 Індивідуальна анатомічна мінливість взаємовідношень стовбура мозку з тенторіальним отвором.

5 Індивідуальна анатомічна мінливість стовбура мозку у людей зрілого віку.

Дані розділи займають основну частину рукопису. Викладення матеріалу відповідає вимогам.

Обговорення результатів дослідження. Розділ написаний на 13 сторінках і оснований на результатах власних досліджень.

Практичні рекомендації. Автором представлені 3 практичних рекомендацій.

Висновки. Висновків 5 які ґрунтуються на власних дослідженнях і повною мірою відповідають меті і задачам дисертаційної роботи.

Список літератури. Розділ представлений обсягом 24 сторінки, який містить 223 найменувань, з них кирилицею – 113, латиною – 110. Оформлення відповідає вимогам ДАК МОН України.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях і авторефераті.

За матеріалами дисертації опубліковано 12 наукових робіт, (з них 2 одноосібно), серед яких 7 статей у спеціалізованих фахових журналах України, 3 статті у зарубіжних періодичних виданнях медичного напрямку (Польща, Молдова, Росія). Отримано 2 патенти України на корисну модель. Публікації повністю відображають зміст проведеного дослідження.

8. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Автореферат дисертації і публікації цілком ідентичні головним положенням дослідження і вичерпно відображають їх зміст. Автореферат дисертації оформлений відповідно вимогам ДАК МОН України.

9. Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту і оформлення.

Дисертаційна робота виконана на високому рівні, проте має деякі недоліки. **Зауваження**, які виникли при аналізі дисертації не торкаються суті роботи і мають переважно редакційний та рекомендаційний характер. У тексті автореферату також можна виявити окремі стилістичні помилки, проте всі вони не впливають на якість оформлення роботи.

1. Рисунки на одній сторінці бажано давати однакового розміру зі збереженням пропорції (3.4;3.5;3.6;).

2. Рис.3.11. Крайні форми положення окорухового нерва по відношенню до тенторіальних країв, де ТК – тенторіальний край, ОН – окоруховий нерв (схема). Не схема а позначення на рис.

3. Рис.3.10. Найбільш характерні форми турецького сідла (схема). Бажано вказати види і проекцію схеми.

4. Частина літературних джерел, на які йде посилання, датуються 10 роками давності.

Зазначені зауваження не мають суттєвого значення при загальній оцінці дисертації та не знижують наукової цінності проведених досліджень.

Запитання до дисертанта:

1. Чи спостерігали Ви кореляційні взаємовідносини між великим отвором і тенторіальним отвором?

2. На скільки відрізняються об'єми задньої черепної ямки при вимірюванні за допомогою пристроїв і при виготовленні корозійних препаратів?

3. Чи будуть відрізнятись показники розмірів стовбура мозку при морфометрії на трупі і при вимірюваннях по даним томографічного дослідження і чому?

В цілому, зазначені зауваження не носять принципового характеру і не впливають на якість і науково-практичну цінність проведеного дослідження.

10. Загальна оцінка роботи.

Дисертаційна робота **Редякіної Ольги Володимирівни** за темою: **«Індивідуальна анатомічна мінливість взаємовідношень стовбура мозку з внутрішньочерепними утвореннями у людей зрілого віку»** є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу у з'ясуванні індивідуальної анатомічної мінливості склепіння черепа, його зовнішнього і внутрішнього рельєфу у людини зрілого віку. Достовірність положень та висновків, що сформульовані в дисертації забезпечується потужним

сучасним методичним апаратом виконаного дослідження, а також якісним вибором методів біометричного та математичного аналізів. У цілому, використані методи дослідження адекватні поставленим задачам і відповідають сучасним методичним стандартам.

11. Відповідність дисертації встановленим вимогам ДАК МОН України.

Актуальність вибору теми, адекватна постановка завдань дослідження, репрезентативність матеріалу, комплексний методичний підхід, вірогідність висновків свідчать про те, що робота Редякіної Ольги Володимирівни «Індивідуальна анатомічна мінливість взаємовідношень стовбура мозку з внутрішньочерепними утвореннями у людей зрілого віку», цілком відповідає пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 576, зі змінами згідно постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Професор кафедри клінічної анатомії,
анатомії і оперативної хірургії
ДЗ «ДМА» МОЗ України
доктор медичних наук

В.В. Кошарний

